

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM KLONG DAN FLOATING
MARKET RA-NOD DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

กมลพิพัฒน์ ชนะสิทธิ์¹, รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา²
Kamolbhibhat Chanasith¹, Associate Professor Dr.Narin Sungrugsā²
คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร¹
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร²
kamolbhibhat.c@rmutp.ac.th¹, narin@ms.su.ac.th²

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา วิธีการในการรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การสำรวจพื้นที่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน ผู้นำนายสินค้าในชุมชน กำหนดเกณฑ์การเลือกใช้ในการเลือกแบบเจาะจง ควบคุมคุณภาพโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเข้าใจและมีความพร้อมในการจัดการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเน้นไตรภาคี คือ ภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น คำนึงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ก็ยังมีความต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ต่อไปได้ในอนาคต

คำสำคัญ: แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ตลาดน้ำคลองแดน

Abstract

The research of Guidelines for the development of cultural tourism Klong Dan Floating Market Ra-nod District, Songkhla Province, as a qualitative research. Objective to study Guidelines for the development of cultural tourism Klong Dan Floating Market Ra-nod District, Songkhla Province. How to collect the data of survey of the area. Participatory observation and in-depth interview. Using a semi-structured questionnaire. The groups of key informants in research, including government agencies and business tourism, community leader, vendors in the community. The selection criteria used to select the specific. Quality control by monitoring by triangulation. Analysis of inductive analysis. Guidelines for the development of cultural tourism Klong Dan Floating Market Ra-nod District, Songkhla Province. The main information and understanding, and be ready in the management of community development, cultural tourism. Because everyone in the community participation in tourism management the community is the

potential in the development of cultural tourism as a guide in the development of tourism resources cultural emphasis on tripartite is government. Private and local, consider the identity of the community. The conservation of art, culture and traditions, to achieve the sustainable tourism. But it also needs support from various agencies related to tourist cultural tourism, successful and continue in the future.

Keywords: Cultural Tourism, Klong Dan Floating Market

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจโลก และเป็นที่ยอมรับกันเกือบทุกประเทศ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตจนกลายมาเป็นอุตสาหกรรมหลักในระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน การแข่งขันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในตลาดโลกได้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมมาก โดยนำมาเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ หรือบริการเพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งสอดคล้องกับกระแสเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy)(นิตยสารส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผลักดันเศรษฐกิจไทย, 2560) ซึ่ง John Hawkins (2007) ได้ให้คำจำกัดความไว้ในหนังสือชื่อ The Creative Economy : How People Make Money From Ideas ว่าเป็น “การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์” สาขาการผลิตที่พัฒนาไปสู่ CE จะเรียกว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries หรือ CI) ซึ่งหมายถึง กลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์เป็นวัตถุดิบสำคัญ ซึ่งนั่นเป็นการพัฒนาของกระบวนการใหม่กำลังขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้รัฐบาลในหลายประเทศทั่วโลกต่างรับเอาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มาใช้ในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ (นิตยสารส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผลักดันเศรษฐกิจไทย, 2560) สำหรับประเทศต่างๆ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมากมาย จึงได้นำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์ของประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีศักยภาพ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศนั้น รวมถึงซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมผลงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในประเทศนั้น นับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ที่ให้ความสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่า แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็เหมือน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชนใน การตระหนักถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งหลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นประกอบด้วย 1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว นั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะที่เดียวกันก็จะก่อให้เกิด ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น 2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิด ความรัก ห่วงแหน รักษา และดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร ของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจใน วัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการ

อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม 4) เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน หรือของชุมชนอื่นรวมทั้ง เคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

ฉันทิช วรรณถนอม (2552) กล่าวถึง อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอยู่ในอันดับที่ 1-3 ของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยอยู่ในลำดับแรกเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการส่งเสริมสินค้าออกอื่นๆ เป็นที่ตระหนักดีว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจที่แสดงบทบาทเด่นชัดตลอดสามถึงสี่ทศวรรษที่ผ่านมาความสำเร็จโดยรวมมาจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนที่ช่วยกันผลักดันให้อุตสาหกรรมนี้ ดังจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในยุโรป อีกทั้งประเทศอื่นๆ ได้ พยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศของตนเอง (Nzama, Magi, & Ngocoho, 2005) นอกจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศ และระดับภูมิภาคแล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป สำหรับประเทศไทยแล้วการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการ ที่สร้างรายได้และการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน(กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรีนยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555) การท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ของประเทศไทยจึงให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวด้านศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นจุดขายที่สำคัญในการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้ เรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์ แหล่งสำคัญของโบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ วิศวกรรมต่าง ๆ ตลอดจนพระราชวัง ดังนั้นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการศึกษาความรู้จากสถานที่ท่องเที่ยว ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และต้องการใช้ชีวิตในสิ่งที่แปลกใหม่หรือใช้ชีวิตให้สอดคล้องกับบรรยากาศ และสภาพของท้องถิ่นซึ่งมีความเรียบง่าย เพื่อเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตที่วุ่นวายในเมือง สู่ความเรียบง่ายและความสงบสุข (สุวรรณิ สันต์ธนะวานิช, 2548) สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ ทางด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเองและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ โดยในแต่ละจังหวัดของประเทศไทยต่างมีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเองที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์สังคม วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ของตนไว้อย่างชัดเจน หากจะกล่าวถึงกลุ่มจังหวัดในภาคใต้นั้นมีอยู่ด้วยกันหลายจังหวัด และหนึ่งในนั้นคือ “จังหวัดสงขลา” จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น จะเห็นได้ถึงถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

ตลาดริมน้ำคลองแดน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) โดยนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติ แสดงวัฒนธรรมริมคลอง และนำวัฒนธรรมที่มีอยู่ มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยคนในพื้นที่คลองแดนได้มีส่วนร่วม อาศัยธรรมชาติเป็นฐานไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ วิถีทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสสัมผัส เรียนรู้ รวมถึงเข้าใจธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในคลองแดน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน และได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่น ตลาดริมน้ำคลองแดน ยังได้ชื่อว่าเป็นชุมชนวิถีพุทธคลองแดน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีภูมิทัศน์สวยงาม โดยมีคลองสามสายมาบรรจบกัน เป็นจุดแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดสงขลา กับจังหวัดนครศรีธรรมราช นักท่องเที่ยวที่มาเยือนจะได้สัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นพุทธมามกะและเข้าใจธรรมชาติ ด้วยการสนทนาธรรมและทำบุญกับภิกษุสงฆ์ นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมแบบภาคใต้และเรียนรู้วิถีชีวิตโดยการเข้าพักโฮมสเตย์กับชาวบ้าน และเลือกซื้อสินค้าอาหารพื้นบ้านได้ในตลาดริมน้ำคลองแดน (กิมหยงพาเที่ยว, 2559)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เลือกสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมใน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เนื่องจากเป็นอำเภอหนึ่งที่มีความสำคัญในจังหวัดสงขลา มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอยู่หลายแห่งที่สะท้อนถึงสถาปัตยกรรม โบราณศิลป์ที่มี

ประวัติอันยาวนาน สามารถสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย การเดินทางสะดวก และสามารถที่จะกำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวได้ในหนึ่งวัน ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญเพื่อศึกษา “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าผลการศึกษาในครั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน การสร้างความรู้ใหม่ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทและทุนทางสังคมของชุมชน การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น เกิดความตระหนักเห็นความสำคัญ มีความห่วงใย และมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น อีกทั้งหน่วยงานราชการระดับท้องถิ่นสามารถนำไปศึกษาหรือพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และเป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถจัดเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับอำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

นิยามศัพท์เฉพาะ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทาง ศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมาซึ่งประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน อาหาร การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น

ตลาดน้ำคลองแดน หมายถึง ตลาดน้ำที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติ แสดงวัฒนธรรมมรดก และนำวัฒนธรรมที่มีอยู่ มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยคนในพื้นที่คลองแดนได้มีส่วนร่วม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการของการเรียนรู้และทำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์มนุษย์ ผ่านการสนทนากับบุคคลซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในประสบการณ์นั้นๆ (Wood & Haber, 2002) โดยการเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาครั้งนี้มีข้อมูล 2 ลักษณะประกอบด้วย

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยจำนวน 10 คน เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล สามารถให้ข้อมูลได้อย่างเพียงพอ และมีคุณสมบัติที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา หรือมีการสัมภาษณ์ข้อมูลอ้อมตัว ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน ผู้นำสายสินค้าในชุมชน กำหนดเกณฑ์การเลือก ใช้การเลือกแบบเจาะจง

1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือต่างๆ ที่สำคัญเพื่อช่วยให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบไปด้วย

1) สมุดบันทึกข้อมูลในการลงภาคสนาม (Field Notebook) ใช้บันทึกชื่อผู้ให้ข้อมูล สถานที่ทำงาน เพศ อายุ ที่อยู่ และเบอร์โทรศัพท์ เพื่อใช้ในการอ้างอิงและนำข้อมูลที่จดไว้มาวิเคราะห์ต่อไป

2) เครื่องบันทึกเสียง (Recorder) ใช้บันทึกเสียงสัมภาษณ์จากการสนทนาระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ โดยนำมาใช้ร่วมกับสมุดบันทึกเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก หรือ แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามได้อย่างละเอียดเท่าที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการ โดยแนวคำถามที่ผู้วิจัยถาม คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือการกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องความเป็นไปได้ แนวทางในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวและองค์ประกอบ แนวทาง และกระบวนการการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งแนวคำถามมีความครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยแบ่งประเด็นคำถามออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นคำถามสำหรับผู้นำชุมชนหรือชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งกลุ่มผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชน สัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือการกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศักยภาพ ความพร้อมความเป็นไปได้และแนวทางในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว และสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องหลัก เน้นประเด็นคำถามเกี่ยวกับด้านองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกระบวนการการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลเพื่อใช้เครื่องบันทึกเสียงและแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น และเริ่มคำถามสัมภาษณ์ด้วยการถามประวัติส่วนตัว จากนั้นจึงเริ่มถามถึงลักษณะงานที่รับผิดชอบผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลในระดับปฐมภูมิโดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย

2) เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถตอบคำถามได้อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยการสัมภาษณ์จะดำเนินต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์เริ่มไม่มีความแตกต่าง ผู้วิจัยจึงยุติการสัมภาษณ์

1.3 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ (Graneheim, 2004)

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ผู้วิจัยตรวจสอบแหล่งข้อมูล โดยเก็บข้อมูลกับแหล่งบุคคลโดยการสัมภาษณ์จากคนต่างกลุ่ม เช่น พนักงานบริษัทเอกชนบริษัทอื่นๆ แต่ใช้การสัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกัน

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเปลี่ยนตัวผู้เก็บข้อมูลหลายคนเพื่อลดความลำเอียงด้านทัศนคติและความไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูล

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) นอกจากการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยยังใช้การสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลควบคู่กับการซักถามและได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาและวิเคราะห์โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังนี้

1) สรุปประเด็นสำคัญด้วยการถอดเทปการสนทนาแบบคำต่อคำ และอ่านบทสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทุกราย

2) เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลทั้งหมดมาจัดกลุ่มของคำตอบที่มีลักษณะใกล้เคียงกันไว้ด้วยกันเพื่อเป็นการลดทอนข้อมูลให้เหลือเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

3) สรุปผลงานวิจัยแล้วนำไปพัฒนาเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีในการนำเสนอรูปแบบของแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดน้ำ แหล่งข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วทั้งเอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. สถานภาพชุมชนคลองแดน เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่สุดเขตจังหวัดสงขลา ในเขตตำบลคลองแดน อำเภอระโนด ติดกับตำบลราม อำเภอกว๊านไหว จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีคลองเล็กๆ เป็นเขตแดนตามธรรมชาติกั้นระหว่างสองจังหวัด จึงเป็นที่มาของชื่อว่า “บ้านคลองแดน” โดยแยกออกเป็นสามคลอง คือ คลองปากพ่องคลองระโนด และคลองชะอวด จากการเชื่อมต่อของสายน้ำนี้ ทำให้บ้านคลองแดนกลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายทางน้ำที่ยิ่งใหญ่และความเจริญรุ่งเรืองเริ่มเข้ามาเมื่อครั้งสมัยก่อน ในอดีตตลาดน้ำแห่งนี้เป็นที่ทางเศรษฐกิจที่สำคัญ แต่ผลอันเนื่องมาจากการขยายตัวของเมือง โดยเฉพาะการตัดเส้นทางคมนาคมทางบกทำให้คลองแดนเงียบเหงามานาน ตลาดน้ำคลองแดนเกิดขึ้นจากการฟื้นฟูชุมชน เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงในวิถีชีวิตผู้คนในอดีต ที่ไม่ได้ถูกแบ่งแยกโดยหลักเขตแดนของจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง เส้นแบ่งที่ไม่อาจขวางกั้นนี้ ทำให้คลองแดนได้พัฒนาจากผู้ทำงานฟื้นฟูเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อต้องการเห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของผู้คนที่เคยมีมาแต่อดีต การฟื้นฟูตลาดน้ำคลองแดนเป็นการต่อฐานรากที่เคยเสื่อมลงไปให้ฟื้นคืนขึ้นมา โดยนำเอาทรัพยากรทางธรรมชาติ แสดงวัฒนธรรมริมคลอง และนำวัฒนธรรมที่มีอยู่ มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยคนในพื้นที่คลองแดนได้มีส่วนร่วม อาศัยธรรมชาติเป็นฐานไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ วิถีทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้ รวมถึงเข้าใจธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในคลองแดน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน และได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่น

2. ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ซึ่งผู้นำชุมชนหรือชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งกลุ่มผู้จำหน่ายสินค้าในชุมชน ทั้งหมดอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองแดน เนื่องจากคนในชุมชนคลองแดนแม้เห็นความเจริญจากท้องถิ่นอื่นแต่ก็ยังรักความเป็นชุมชนดั้งเดิมของบ้านคลองแดน จึงไม่ได้นำความเจริญจากท้องถิ่นอื่นกลับมาที่บ้านคลองแดนแบบทั้งหมด แต่เอาแนวคิดในการทำให้บ้านเมืองเจริญมาปรับใช้ความเป็นชุมชนดั้งเดิมของบ้านคลองแดน นั่นคือ การพัฒนาบ้านคลองแดนให้เป็นชุมชนดั้งเดิมที่สมบูรณ์แบบเหมือนกบอดีต และคืนความเป็นอดีตให้กับบ้านคลองแดน ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมไทยกำลังขาดแคลนและมีความต้องการในปัจจุบันให้มีการฟื้นฟูอาคาร บ้านเรือน สะพานไม้ อันเป็นทางเดินตามแนวลำคลอง รวมทั้งตลาดดั้งเดิมและการค้าขายแบบดั้งเดิมของบ้านคลองแดนขึ้นมาใหม่ โดยชาวชุมชนบ้านคลองแดนร่วมแรงร่วมใจกันทำเอง โดยการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นั้น และได้รับการเอาใจช่วยค้ำจุนจากหน่วยงานปกครองส่วนภูมิภาคทั้งจังหวัดและอำเภอ ถือว่ากำลังหลักในการคืนอดีตให้แก่บ้านคลองแดนยังคงเป็นการร่วมแรงร่วมใจ พร้อมทั้งสติปัญญาของคนในชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั่นเอง สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องหลัก หน่วยงานภาครัฐ ได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา นำมาเป็นเครื่องมือที่กำหนดแนวทางหรือวิธีการดำเนินงานเพื่อช่วยให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำไปเป็น

แนวทางในการปฏิบัติงานตามแผนไว้ให้สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านงบประมาณและการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ทั้งนี้ยังสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและสนองต่อความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง ตามแนวทาง “การพัฒนา” กับ “ความพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจากการดำเนินการเบื้องต้น พบว่า เกิดความร่วมมือของคนในชุมชน ทั้งเจ้าอาวาสวัดคลองแดน นักวิชาการ และผู้บริหารท้องถิ่น ทำให้ตลาดชุมชนคลองแดนสามารถกลับมามีชีวิตชีวา และสามารถพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างยั่งยืน ส่วนผู้ประกอบการท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ประเทศไทยนับเป็นหนึ่งในประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม เห็นได้จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของประเทศ การเปิดกว้างในการนับถือศาสนา ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละพื้นที่นั้น เกิดการเปลี่ยนแปลง ผสมผสาน หล่อหลอม พัฒนาตามกาลเวลา กระทั่งประยุกต์ร่วมกับวัฒนธรรมทั้งข้างถิ่นและข้ามถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมในแผ่นดินไทยที่มีการสืบสานผ่านกาลเวลาอย่างยาวนาน ประเทศไทยจึงนับได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่เต็มไปด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมและการจัดการวัฒนธรรม เป็นสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญถึงความยั่งยืนของการพัฒนา เมื่อกระแสการพัฒนาประเทศด้วยนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ถูกนำมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศ จึงถือเป็นจังหวะดีที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในท้องถิ่นจะนำต้นทุนวัฒนธรรมที่มีมาเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไปในรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ (Creative Cultural Tourism) การจัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งในส่วนขององค์ความรู้ตามหลักฐานที่ปรากฏ การสืบทอดให้คงอยู่และการดำเนินต่อไปโดยชุมชนจะเป็นผู้แสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมต่อไป

การสร้างสรรคการท่องเที่ยวโดยวางอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือทุนทางวัฒนธรรมสามารถทำได้โดยหยิบยกเรื่องราวจากประวัติศาสตร์ ศิลปะท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้าน วิถีความเป็นชุมชน วรรณกรรม สถาปัตยกรรมหัตถกรรม ความงามของฝีมือช่าง และอื่นๆ มาจัดการให้เกิดความน่าสนใจสอดคล้องตามคุณค่าของชุมชนหรือเมือง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้ผ่านทางการท่องเที่ยว เป็นต้นว่าการได้ใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้านอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นการแสดงหรือเป็นสร้างขึ้นมา เช่น นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวและมาสัมผัสกับวิถีชีวิตของการเป็นชาวนา ได้มีโอกาสที่ร่วมทำนากับชาวบ้านที่ยังคงรักษาชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย หรือการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสมาพักโฮมสเตย์ ในชุมชน พร้อมกับได้เรียนรู้วิถีการประกอบอาหารท้องถิ่น เรียนรู้วิถีการทำขนมไทย เป็นต้น

3. แนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดนจึงเกิดเป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้น ประชาชนในบ้านคลองแดนได้ตัดแปลงบ้านของตนเองให้เป็นบ้านพักแรมของแขกผู้มาเยือน หรือที่เรียกกันว่า โฮมสเตย์ ทำให้มีรายได้อย่างต่อเนื่องมากขึ้นเป็นลำดับ และกำลังกลายเป็นรายได้หลักของชาวบ้าน เมื่อมีความประทับใจของนักท่องเที่ยวมาสู่บ้านคลองแดน ขยายไปถึงตัวจังหวัด ได้อาศัยสังคมออนไลน์และสื่อออนไลน์ ที่สำคัญคือการบอกต่อปากต่อปากที่ขยายวงไปอย่างกว้างขวางไปทั่วทั้งประเทศ และต่างประเทศหลายประเทศ เป็นผลทำให้นักท่องเที่ยวจากทั่วประเทศและจากต่างประเทศพากันไปเยี่ยมชมชุมชนดั้งเดิมบ้านคลองแดน นับว่าผู้นำชุมชนและคนท้องถิ่นสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ขยายผลการฟื้นคืนอดีตให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ได้ฟื้นฟูอาชีพดั้งเดิมต่างๆ ตั้งแต่การป็นต้นตาล การค้าขายทางน้ำหรือตลาดน้ำ และการทำอาหาร ตลอดจนการเกษตรดั้งเดิมทั้งหมดก็กลับฟื้นคืนมา ยิ่งเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้มีการส่งเสริมให้ขายสินค้าพื้นบ้าน เพื่อไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา เช่น ปลาทอดทรงเครื่อง (สูตรโบราณ) แป้งแดง ข้าวยา เต้าคั่ว ท่อหมกปลาอินทรี ขนมกอและ ขนมจาก ขนมลูกโดน ขนมโค ขนมพิมพ์ ขนมขี้หนู ขนมป้าจี้ ขนมค่อม ขนมเทียน ขนมดอกกล้าเจียว ขนมหน้ามัน ก๋วยจั๊บน้ำ และอาหารพื้นบ้านอีกมากมาย

โดยเน้นความสะดวก อดง่าย และราคาถูก และยังใช้วัสดุธรรมชาติมาทำ อีกทั้งการแสดงโนราห์ หนังตะลุง การละเล่นและการแสดงดนตรีพื้นบ้าน เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แต่อย่างไรก็ตามตลาดน้ำคลองแดน ยังคงมีเอกลักษณ์ และวิถีชีวิตชุมชนแบบดั้งเดิม ที่ยังสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเชื่อมโยงกับเข้ากับการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ทั้งด้านอาหาร การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน รวมทั้งวิถีของชุมชน อาคารบ้านเรือนที่เก่าแก่ที่มีเรื่องราวและประวัติศาสตร์ยาวนานให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสถึงศิลปวัฒนธรรมของความเป็นไทยที่ได้สอดแทรกเรื่องราวต่างๆ มากมาย จนทำให้เป็นสิ่งดึงดูดที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

สรุปได้ว่า ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำคลองแดน เพื่อให้มีศักยภาพ และความโดดเด่นในเรื่องศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตและความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ชัดเจน มีสภาพพื้นที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่เดิมของชุมชนในอดีต อีกทั้งชุมชนยังมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีกฎ กติกาสำหรับการจัดการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และการปลูกฝังให้เยาวชนให้อนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนไว้ เกิดความสำนึกรักบ้านเกิดจนรวมพลังพัฒนาชุมชนได้ แต่ในขณะเดียวกันชุมชนก็ยังมีจุดอ่อนคือ สิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งเป็นจุดอ่อนที่สามารถพัฒนาได้หากได้รับการสนับสนุนจากภายนอกในการพัฒนาพื้นที่และบุคลากร ประกอบกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เป็นในรูปแบบตลาดน้ำและการพักแบบโฮมสเตย์รวมถึงการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันอยู่แล้ว

จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำคลองแดน มีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำคลองแดน เช่น กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำลำคลอง “คลองแดน” หรือการศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้สัมผัสเรียนรู้หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เช่น กิจกรรมการเข้าค่าย กิจกรรมล่องเรือชมธรรมชาติรอบเกาะ การร่วมพิธีกรรมไปพร้อมๆ กับชุมชนอีกด้วย

ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหรือการกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษภาพ ความพร้อมความเป็นไปได้และแนวทางในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยว ดังที่ผู้ชายได้กล่าวว่า

“คนในชุมชนคลองแดนยังมีแนวคิดอนุรักษ์ความเป็นคลองแดนไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และสืบทอดต่อกันจากบรรพบุรุษ เสน่ห์ของคลองแดนเกิดจากบรรพบุรุษที่ปลูกฝังมาตั้งแต่สมัยก่อน ซึ่งจะรักษาคลองแดนให้อยู่สืบไป ส่วนสาเหตุที่อาจเป็นปัญหา และอุปสรรคที่ทำให้ชุมชนไม่เป็นไปในแนวทางที่บรรพบุรุษได้วางไว้ ก็คือการยื่นมือให้ความช่วยเหลือจากนักการเมืองท้องถิ่น เรื่องสาธารณูปโภคพื้นฐาน ที่มีนโยบายแตกต่างจากแผนพัฒนาที่คนในชุมชนใช้ เช่น ตั้งคำถามว่า ทำไมถึงไม่เปิดตลาดน้ำเป็นสองวัน คือ เสาร์ – อาทิตย์ ซึ่งบางคนที่ยังไม่รู้ว่าจะขายอะไรในถึงที่ทุกคนทั้งกัน ทางชุมชนเป็นคนจัดการเองทั้งหมด แม้ค้าที่มาจากต้องขนยกกลับบ้านเพื่อไปกำจัดเอง กระทั่งเรื่องน้ำประปาที่ไหลบ้างไม่ไหลบ้าง ไม่ใช่ที่เราไม่ต้องการความช่วยเหลือแต่ขอให้มาช่วยเหลือให้ตรงจุด”

อีกทั้งมีการสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน และได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นอย่าง ด้วยการจัดตั้งสถานที่ท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์ให้ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมและมีการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามดั้งเดิมของชุมชน ดังที่ พระครูรัตนสุตากร กล่าวว่า

“การบริหารจัดการชุมชนแห่งนี้เริ่มโดยเริ่มจากวัด จากนั้นการดึงชุมชนเข้ารวมกันก่อนจะขยายแนวคิดไปยังสถานศึกษา โดยนำหลักทางศาสนาเข้ามาเชื่อมโยง อาศัยความเป็นชุมชนวิถีพุทธ โดยให้พื้นที่มีการปลอดแอลกอฮอล์เพื่อ

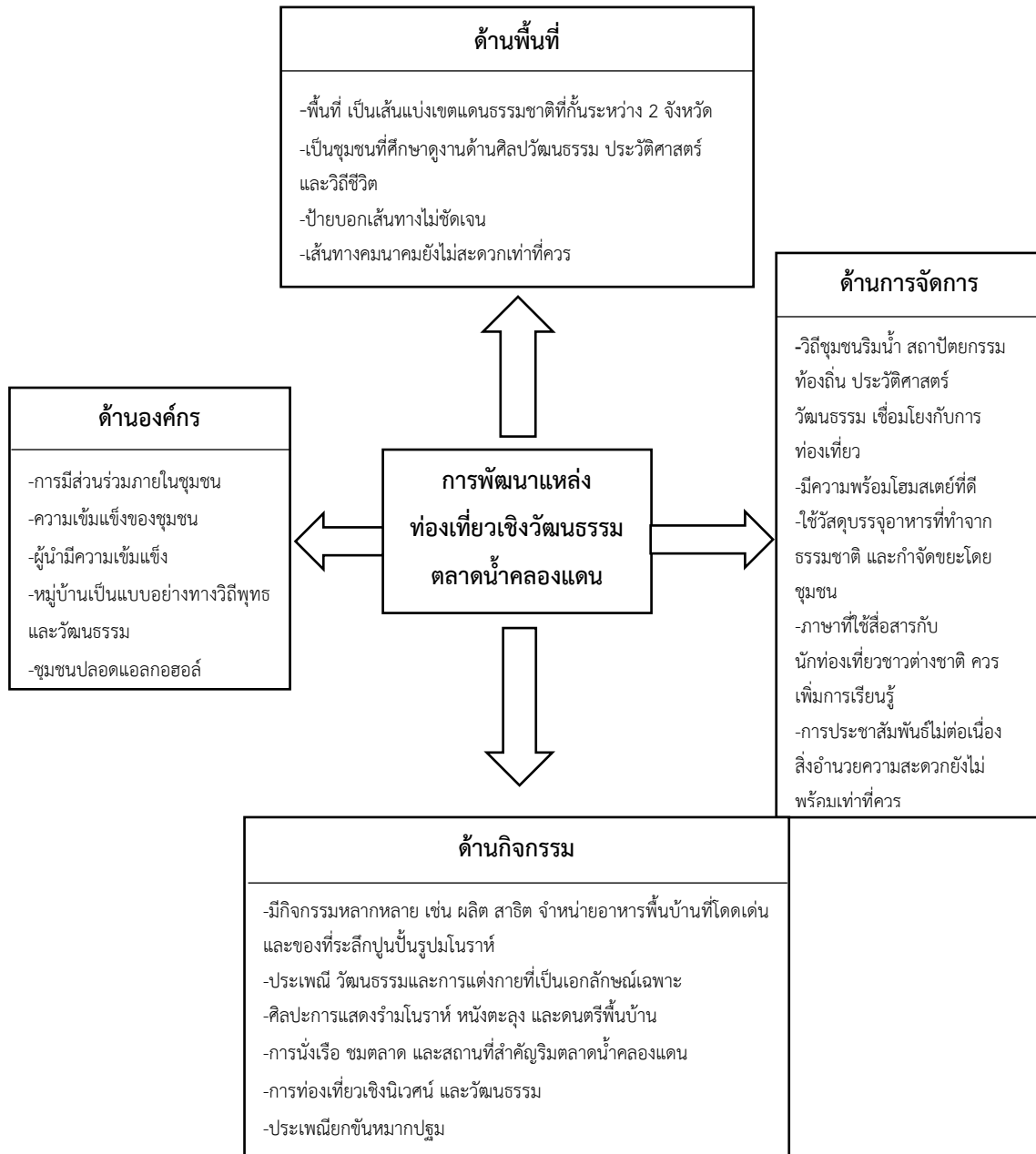
เป็นเกราะป้องกันชุมชน สถานความร่วมมือให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง จากจุดเริ่มต้นจากวัดคลองแดนที่พื้นฟุตที่มีสภาพทรุดโทรม ได้กลายเป็นการร่วมแรงร่วมใจที่ทำให้ชุมชนริมฝั่ง 3 คลอง สองเมือง กลับมาคึกคักอีกครั้ง โดยการฟื้นฟูและและร่วมแรงร่วมใจกัน ของตลาดน้ำคลองแดนบ้านไม้ทรงไทยเก่าๆ ริมน้ำถูกบูรณะจนกลายเป็นที่ท่องเที่ยวที่ทำให้ผู้คนสัญจรผ่านเมืองได้มุ่งตรงมายังชุมชนแห่งนี้อีกครั้งเพื่อมาชมวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน และยังมีการสืบทอดประเพณีโบราณ คือ ประเพณียกขันหมากปฐม คือ พิธีสมรส-สมมุติ อันเป็นกุศโลบายในการนำเงินสินสอดและเงินช่วยงานถวายทำบุญให้วัดทั้งหมดในทุกๆปี ”

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ได้มุ่งเน้นพัฒนาการท่องเที่ยว จัดกิจกรรม รักษาตลาดน้ำคลองแดน กระตุ้นเศรษฐกิจ และส่งเสริมรายได้ต่อชุมชน ชุมชนตลาดน้ำคลองแดนเป็นชุมชนเก่าแก่ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งมาตั้งแต่อดีตจนถึงวันนี้ ชุมชนแห่งนี้ยังคงรักษาความร่วมมือ ร่วมใจและสามัคคี ร่วมสืบสานวัฒนธรรม ดังที่นายทวีป จันทบุรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองแดน และนายเกรียงไกร อนันตพงศ์ ประธานชุมชนตลาดน้ำคลองแดน พร้อมด้วย กำนันผู้ใหญ่บ้านและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวได้กล่าวเป็นแนวทางเดียวกันว่า

“ได้รับการผลักดันและส่งเสริมให้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาแบบยั่งยืน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีแนวโน้มจะลดน้อยเสื่อมโทรมลง จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมขึ้น การท่องเที่ยวในคลองแดนเป็นการนำเอาทุนทางธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม มาพัฒนาบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนวิถีพุทธคลองแดน โดยอาศัยธรรมชาติเป็นฐานไม่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยว แต่เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจ เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับการเรียนรู้ และเข้าใจธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของชุมชนในคลองแดน เพื่อเป็นการยกระดับรายได้ และเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ซึ่งการจัดกิจกรรม รักษาตลาดน้ำคลองแดน ถือเป็นชุมชนตลาดน้ำคลองแดนที่มีความเข้มแข็ง ร่วมกันทำงานเชิงสร้างสรรค์ และสำนึกรักบ้านเกิด สำนึกรักษ์ธรรมชาติและสังคมโลก เป็นการร่วมกัน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น”

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ชุมชนตลาดน้ำคลองแดนมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย รวมทั้งวิถีทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เน้นธรรมชาติและองค์ประกอบของธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัส เรียนรู้ รวมถึงเข้าใจธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในคลองแดน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน และได้รับผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของท้องถิ่น

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน สามารถสรุปได้ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 การสังเคราะห์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน

จากแผนภูมิที่ 1 การสังเคราะห์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน สามารถสรุปแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดน้ำคลองแดน ได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านองค์กร ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ และด้านกิจกรรม ซึ่งในแต่ละด้านนั้นมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย นับได้ว่ามีความสำคัญหลักในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองแดนให้เป็นระบบ มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดำเนินไปสู่ทิศทางที่ถูกต้อง เพื่อการประชาสัมพันธ์ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวตลาดน้ำคลองแดนมากขึ้น เป็นการกระจายรายได้ให้กับชุมชนและท้องถิ่น และเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ยั่งยืน อีกทั้งให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของรัฐบาล เพื่อต้องการสร้างความเชื่อมั่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยต่อไป

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจและได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้มีความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากขึ้นทั้งนี้การตื่นตัวต่อวัฒนธรรม ประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของในแต่ละพื้นที่เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังจะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในยุโรปอีกทั้งประเทศอื่นๆ ได้พยายามที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศของตนเอง นอกจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศและระดับภูมิภาคแล้วการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป สำหรับประเทศไทยแล้วการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้และการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมากอย่างไรก็ตามกลางการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้นกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว และมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน

นอกจากนี้การท่องเที่ยววางอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือทุนทางวัฒนธรรมสามารถทำได้โดยการนำเรื่องราวจากประวัติศาสตร์ ศิลปะท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้าน วิถีความเป็นชุมชน วรรณกรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ความงดงามของฝีมือช่าง และอื่นๆ มาจัดการให้เกิดความน่าสนใจสอดคล้องตามคุณค่าของชุมชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้ผ่านทางท่องเที่ยว อาทิเช่น การได้ใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้านอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นการแสดงหรือเป็นสร้างขึ้นมา เช่น นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวและมาสัมผัสกับวิถีชีวิตของการเป็นชาวนา ได้มีโอกาสที่ร่วมทำนากับชาวบ้านที่ยังคงรักษาวิถีความเป็นอยู่ที่ยั่งยืน การที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสมาพักโฮมสเตย์ ในชุมชน พร้อมกับได้เรียนรู้วิถีการประกอบอาหารท้องถิ่น เรียนรู้วิถีการทำขนมไทย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล (2553) ได้ศึกษา การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ของชาวมอญ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ วัดมอญ เคาเ่องอ่าง เครื่องปั้นดินเผา ตุ่มสามโคก ตลอดจนด้านประเพณีเทศกาล ได้แก่ งานสงกรานต์ งานแห่เสาหงส์ธง ตะขบ และวิถีชีวิตของชุมชนชาวมอญได้แก่ อาหารการกิน การแต่งกาย

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถเชื่อมโยงไปถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้ ถึงแม้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจะให้ความร่วมมือสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเต็มที่ แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นอุปสรรคในการบริหารจัดการ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ศิริพันธ์ พงษ์นิรันดร โอชญัญญา บัวธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดระบบคมนาคมและการสัญจรให้ชัดเจน พร้อมกับทำป้ายบอกทางให้ถูกต้องและติดตั้งเป็นระยะ ด้านสิ่งแวดล้อม ควรจัดให้มีบริการที่ครอบคลุมและทั่วถึง การท่องเที่ยวเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว และยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

2. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ยังมีความพร้อมและแนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากพอ เพราะในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการภายในชุมชนให้มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจะแสดงถึงแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา

บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา พบว่า องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร คือ ศักยภาพการท่องเที่ยว กระบวนการคิดแบบยั่งยืนในด้านด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากร แต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่ในบางเรื่องที่ต้องปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับ Sproule (1996) ได้เสนอองค์ประกอบความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย ศักยภาพของพื้นที่ ศักยภาพของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และเข้มแข็งพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางบวกทางลบ และการให้ชุมชนมีความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยว เช่นเดียวกับผลการงานวิจัยของ กฤษฎา ณ หนองคาย และสามารถ ปิติพัฒน์ (2556) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนนั้นเป็นหลักการที่จะนำการท่องเที่ยวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ควรตระหนักถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการจัดการทางวัฒนธรรมให้เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กัน ซึ่งการรักษาสมดุลทางวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์ด้านองค์ความรู้และการให้คุณค่าแก่สังคม ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ของชุมชน การจัดหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้แนวคิดหลักเพื่อใช้ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวคิดเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ซึ่งแต่ละแนวคิดจะประกอบด้วยกลยุทธ์และแนวทางสนับสนุนที่จะนำไปสู่การจัดการวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ยังไม่มีมีความรู้ด้านภาษาที่จะสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่น ควรมีการจัดการความรู้และเพิ่มทักษะด้านการสื่อสารให้กับคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการสื่อสารที่ต้องถูก เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษและภาษาประเทศเพื่อนบ้านในการติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสได้สัมผัสประสบการณ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในตลาดน้ำ รวมถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเอกลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นดั้งเดิมของชุมชนในตลาดน้ำ ให้กับนักท่องเที่ยว

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า คนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจการให้ความรู้อย่างแท้จริง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่น ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา เอกลักษณ์และความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้เอกลักษณ์และความสำคัญทางวัฒนธรรมที่เป็นดั้งเดิมอย่างแท้จริง อย่างทั่วถึงภายในชุมชน

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีการประชาสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ป้ายชี้ทาง และศูนย์บริการนักท่องเที่ยวยังไม่ค่อยได้มาตรฐานเท่าที่ควร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่น ควรเร่งรัดการจัดการประชาสัมพันธ์เชิงรุก โดยการควรเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น และกิจกรรมในการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ เว็บไซต์ สื่อวิทยุ และโทรทัศน์ รวมทั้งจัดทำป้ายชี้ทาง/แผนที่ท่องเที่ยวสองภาษา เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจมากขึ้น

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งเส้นทางการคมนาคมที่ยังไม่ครอบคลุมและทรุดโทรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่น ควรมีการพัฒนาและการสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างและการปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กับการพัฒนาจังหวัด และเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวให้ครบวงจร อีกทั้งเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษฎา ณ หนองคาย และสามารถ ปิติพัฒน์. (2556). การพัฒนาตัวบ่งชี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยวทะเลบัวแดง อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 8(24), 29-24.
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ; และ ศรีนยา แสงลี้มสุวรรณ. (2555) การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร*.32(4): 139-146.
- กิมหยงพาเที่ยว. (2559). *ตลาดน้ำคลองแดน สามคลอง สองเมือง ถิ่นรุ่งเรืองวิถีพุทธ*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2560, จาก <http://travel.gimyong.com/?swp=content&t=481>
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). *แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2560, จาก <http://tourism-dan1.blogspot.com/>
- ฉันทซ์ วรรณถนอม. (2552). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- นิตยสารส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผลักดันเศรษฐกิจไทย. (2560). *Creative Thailand*. สืบค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.tcdc.or.th/creativethailand/article/Magazine/>
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล. (2553). *การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี*. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557, กันยายน-ธันวาคม). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกโคไคร จังหวัดพังงา. *วารสาร Veridian E-Journal*. 7(3): 650.
- ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์; โอชญญา บัวธรรม; และ ชัชชญา ยอดสุวรรณ. (2559, มกราคม-มิถุนายน). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตการศึกษาการจัดการ มข*. 9(1): 235.
- สุวรรณณี สันต์ชนะวาณิช. (2548). *ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- Graneheim, B. L. (2004). *Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness*. *Nurse Education Today*, 24, 105–112
- John Hawkins. (2007). *The Creative Economy: How People Make Money From Ideas*. Penguin Book Ltd., London, England.
- Nzama,A.T, Magi, L. M.,&Ngcobo,N.R. (2005). *Workbook-I Tourism Workbook for Educators: 2004 Curriculum Statement (Unpublished Tourism Workshop Educational Materials)*. Centre for Recreation& Tourism, UZ. and Tourism KwaZulu-Natal, University of Zululand.
- Spoule, K.W. (1996). *The ecotourism equation : Measuring the impacts*. Bulletin series Yale School of Forestry and Environmental Studies. Newhaven : Yale University.
- Wood, G. L., & Haber, J. (2002). *Nursing Research: Methods, Critical Appraisal, and Utilization*. 5th ed. Mosby: St. Louis.

Translated Thai References

- Chittangwattana, B. (2005). *Sustainable tourism development*. Bangkok: Pres and Design. (in Thai)
- Creative Thailand magazine. (2017). *Creative Thailand*. Retrieved July 5, 2017, from <http://www.tcdc.or.th/creativethailand/article/Magazine/> (in Thai)
- Kitcharoenpaisal, P. (2010). *The Study of Mon Community Cultural Tourism Resources to Develop Ecotourism in Pathumthani Province*. (Master of Science Degree Thesis, Srinakharinwirot University. (in Thai)
- Na Hnongkhai, k. and Pitipat, S. (2013). Development Indicators Factors influencing tourists to travel in Thailand lotus red sea Kumphawapi Udon Thani Province. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 8(24), 29-24. (in Thai)
- Pinkaew, K. (2013). *Cultural tourism*. Retrieved May 15, 2017, from <http://tourism-dan1.blogspot.com/>(in Thai)
- Pongnirundorn, S., Buatham, O. and Yodsuwan, C. (2016). Guidelines for Effective Development In Tourism Management of Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima Province. *Journal of College graduate management education*, Khonkaen University. 9(1): 235. (in Thai)
- Pongsakornrangsilp, P. (2014). The Management of Sustainable Community-Based Tourism: The Case of Ban Kokekrai Phang Nga Province. *Journal of Veridian E-Journal*. 7(3): 650. (in Thai)
- Sanglimsuwan, K;& Sanglimsuwan, S. (2012). Sustainable Cultural Heritage Tourism. *Journal of Management*. 32(4): 139-146. (in Thai)
- Santhanawanich, S. (2005). *The local art and culture*. Bangkok: Dhonburi Rajabhat University. (in Thai)
- Travel.gimyong. (2016). *Floating Klong Dan Market three canal, the two cities. The local thriving Buddhist*. Retrieved May 25, 2017, from <http://travel.gimyong.com/?swp=content&t=481> (in Thai)
- Wantanom, C. (2009). *Tourism industry*. Bangkok: Sam lada. (in Thai)